

KONRAD SUTARSKI

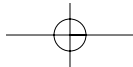
A remény ideje

1989. Micsoda esztendő volt! Lengyelországban egészen különleges módon vette kezdetét.

Az ország olyan kétségbeejtő állapotba volt, hogy azt tovább már nem lehetett elviselni, különösen a polgári szabadságjogok hiányában, az ipar, a kereskedelem, az egész gazdaság szétbomlott szerkezete mellett és a kilábalásra vonatkozó reális elképzelések híján. Az ország teljes mértékben eladósodott, elszabadult az infláció, az üzletek pedig kongtak az ürességtől. Ugyanakkor évek óta nőttön-nőtt a változásokat követelő belső társadalmi nyomás, és folytatódott az 1981-ben betiltott, sok millió tagot számláló „Szolidaritás” Független és Önkormányzó Szakszervezet küzdelme az országra erőltetett kommunista rendszerrel szemben, amely küzdelmet nem hivatalosan, de eredményesen támogatott a római katolikus egyház és II. János Pál pápa.

Ebben a helyzetben a Jaruzelski elnök vezette hatalom 1989 elején – hét évig tartó rendőrterror után – arra kényszerült, hogy tárgyalásokba bocsátkozzék a korábban letartóztatásba helyezett, bebörtönzött, Lech Wałęsa vezette ellenzék képviselőivel. Februárban elkezdődtek a hivatalos „kerekasztal-tárgyalások”, amelyek hosszan tartó, nehéz viták után kompromisszumos eredménnyel végződtek: részlegesen szabad parlamenti választások megtartásában egyeztek meg a felek. Kompromisszumról beszélünk, ám valójában ez volt az első nagy és tartós politikai kitörés a Szovjetunió gyámsága alatt sínylődő szocialista táboron belül, ez volt ugyanis az első tartós szembehelyezkedés a szocialista tábor kommunista pártjainak „vezető szerepével” és „kizárólagos hatalmával” szemben, amely attribútumokat Lengyelországban a Lengyel Egyesült Munkáspárt (a LEMP) bitorolta. A „Szolidaritást” újra bejegyezték (az első bejegyzésre egész országra kiterjedő sztrájkhullám után, 1980-ban került sor), ezenkívül, míg a parlament alsóházában – a szejmben – az addig uralmon levő politikai erők megtartották 65%-os fölényüket, addig a II. világháború után első ízben újonnan életre hívott felsőházban – a szejm tevékenységének ellenőrzésére hivatott szenátusban – a választások teljes szabadságáról szólt a megegyezés. A választások időpontját 1989. június 4-ére tűzték ki.

Minthogy évek óta Magyarországon éltem, 1988-ban beléptem a Magyar Demokrata Fórumba, ahol is a Külügyi Bizottságban tevékenykedtem. Emellett meghívásokat kaptam különféle településeken rendezett találkozókra, nagygyűlésekre általában az MDF megyei vagy helyi szervezeteitől. Feladatom leggyakrabban az volt, hogy vázoljam a lengyelországi helyzetet és a Jaruzelski-rendszer által betiltott „Szolidaritás” szakszervezet kiemelkedő jelentőségét. Óriási érzelmi feszültségben éltünk ekkortájt, vártuk a saját részvételünkkel megvalósuló változásokat, az egész nemzet számára mi-

nősségi javulást hozó időkben reménykedtünk, bár még mindig nem lehetett tudni, melyik oldalra billen a politikai győzelem serpenyője. Azt azonban érezte az ember, hogy abban a különleges, kivételes időszakban nem maradhat közömbös, nem állhat félre. Mintha valamilyen láthatatlan, de kitapintható betlehemi csillag vezetett volna bennünket, akik az új politikai formációkba tömörülve igyekeztünk siettetni a jövő bekövetkeztét. Ezeket az érzéseimet fejeztem ki még 1982-ben, a lengyel események hatására írt, cím nélküli, „a Szolidaritás 1980 emlékének” szentelt versemben, amelyet Tornai József fordított magyarra:

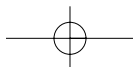
*Még a bőrünk is érezte ezt a pillanatot
ahogy felszálló szünyogfelbő a naplementét
ahogy kutya nyüsztése gazdája visszatértét megelőzi*

*Kerestük ezt a gyárakban az elberdált füstökben
az egyre meddőbb földben hol a giliszták is kezdtek már
félmi
sorban állás markában üres üzletek előtt
de rablóként börtönbe zárt igaz szavak közt is*

*Míg el nem jött
a legforróbb nyár és szüret havában
növekvő tömeggel utolsó reménnyel
dübörgés csöndjében ébes puszta kézzel
de a szarkákat menekésre kényszerítve a gőg erődeiből
vörös palotákból a százlábúakat is szétaposva*

*Mindig így jön el
mikor minden elsötétül
ugyanolyan nyárral ugyanolyan reménnyel
felvillanó fényel bilincsbulással
a sas vijjogásával míg szárnya fehéret éppen
visszaszerzi*

1989 tavaszán ajánlatot kaptam, hogy szervezzem meg Magyarországon a júniusi választásokra a „Szolidaritást”, a lengyel ellenzéket képviselő bizalmiak hálózatát. Akkoriban Magyarországon számos lengyel állami vállalat működött különféle ipari ágazatokban, az energetika és a bányászat területén. Vagyis több ezer lengyel munkás dolgozott itt, akiknek a munkahelyük közelében volt lehetőségük szavazni, ahogyan egyébként mi, Magyarországon állandó jelleggel lakó lengyel állampolgárok is részt vehettünk a szavazásban. (En akkoriban csak lengyel állampolgár voltam, magyar állampolgárságom még nem volt.) Varsóban, a „Szolidaritás” Śródmieście (Belváros) kerületben levő bizottságától kaptam hivatalos megbízást (minthogy a külföldön élő lengyelek a Warszawa Śródmieście jelöltjeire szavazhattak), kaptam megfelelő utasításokat, választási plakátokat és más, esetenként tréfás falragaszokat, mint amilyen az a matrica is volt, amely egy órát és a következő feliratot ábrázolta: „Ne aludj, mert le-szavaznak.” Miután visszatértem Varsóból, és mozgósítottam a megfelelő bizalmi személyeket, bejelentkeztem a Lengyel Népköztársaság Budapesti Nagykövetségére. El lehet képzelni azt a bizonytalansággal vegyes döbbenetet, amely a magas rangú „népi demokratikus” diplomata szemében tükröződött találkozásunk alkalmával, nem nagyon tudta ugyanis, hogyan tárgyaljon velem, aki immár nem kérelmezőként, hanem

partnerként jelentem meg, miközben azt sem akarta, hogy valamilyen pontatlanul megfogalmazott szóval, valamilyen – választási szükségleteink figyelembevételét jelentő – ígérettel magára haragítsa a nagykövetet vagy más, varsói, külügyminisztériumi főnökeket. Az a tény, hogy a nagykövetségnek el kell fogadnia a több mint tíz magyarországi választóköri mindegyikéből az ellenzéki, „szolidaritásos” oldal képviselőjét, s számolnia kell velük, ugyanolyan jogokat kell nekik biztosítania, mint a sajátjainak, ekkor még az eretnokség határát súrolta.

A választások napján én magam az 1. sz. szavazókörben, magának a nagykövetségnek az épületében teljesítettem szolgálatot. Napközben semmiféle különös esemény nem történt. Az izgalom este, az urnák lezárása után tört ki. A bizottság tagjai által közösen lezárt, lepecsételt urnákat ugyanolyan módon nyitottuk fel egy nagy asztalon, és elkezdődött a szavazatok számlálása. Milyen felemelő érzés volt, hogy dagadt a keblem, amikor a „Szolidaritás” képviselőire leadott szavazatok halma egyre nőtt, s amikor később, már éjszaka, sorra érkeztek az eredmények a többi választókörből, ahol mindenütt a mi jelöltjeink kapták a szavazatok jelentős többségét a LEMP jelöltjeinek ellenében! Hogyan hervadt le a mosoly akkor éjjel a nagykövetség diplomatáinak arcáról látván, hogy véget ér addig korlátlan uralmuk! Az a nap, az össznemzeti törekvések és szándékok próbaköveként egész Lengyelországban a kommunista uralkodó réteg megdöböntő méretű vereségét hozta magával, számos helyen ugyanis még az országos listán szereplő jelöltjeik is kiestek. A bilincs lehullott. „Akkor (augusztusban), amikor Tadeusz Mazowiecki megalakította – több mint negyven év után – Kelet-Közép-Európa első nem kommunista kormányát, a lengyelországi helyzet még kivételnek számított. A gátak – ahogyan Wojciech Roszkowski történész fogalmaz – 1989 őszén repedtek meg. A régióban kezdetét vette a kommunista rendszer lavinaszerű bomlási folyamata.”

Magyarországon ugyancsak erőteljes volt a változások iránti várakozás, a reménykedés feléléde, bár a lengyel viszonyokhoz képest ezek kissé talán visszafogottabbak voltak, minthogy nem támaszkodtak ugyanolyan széles társadalmi és össznemzeti antikommunista egyetértési platformra. A magyar állam ugyanis nem volt olyan borzalmas gazdasági válságban, s jóllehet ugyancsak jelentősen el volt adósodva, nem jelentkezett a lengyelországihoz hasonlóan mély és általános társadalmi elégedetlenség. Fontos, reménykeltő eseménynek számítottak az ellenzék és a hatalom között zajló – a lengyelországiakhoz hasonló –, éppen csak nem „kerakasztal”, hanem háromoldalú tárgyalások keretében, 1989 júniusától az év szeptemberéig folyó, szabad választásokhoz vezető tárgyalások. Ugyancsak jelentős eseményként tarthatjuk számon azt, hogy szeptemberben az ország vezetői (Németh Miklós, Pozsgay Imre) megnyitották az osztrák határt az NDK-s menekültek előtt. Az 1990 márciusában és áprilisában megtartott parlamenti választások az új erők, elsősorban a Magyar Demokrata Fórum győzelmét eredményezték. Úgy tetszett ekkor, hogy megnyílik az út az ország határozott fejlődése előtt. Ennek ellenére jó egy évvel később, amikor az utolsó szovjet katonák is elhagyták Magyarországot, s ezzel véget ért a megszállás, ez az esemény – furcsa módon – nagyobb visszhang nélkül következett be.

A rendszerváltozás után aztán egyre gyorsabban csökkent a kezdeti lelkesedés hőfoka. A kormányzó erők új táborai közt – Lengyelországban és Magyarországon egyaránt – fellépő vizsályok, a belső bomlási folyamatok, valamint az, hogy hiányoztak – különösen Magyarországon – az olyan gazdasági eredmények, amelyek arra utaltak volna, hogy a nép nagyobb részének életkörülményei rövidesen javulni fognak, nos, mindez az alighogy megszilárdult nemzeti demokratikus erők támogatottságának gyengülését idézte elő. Ezzel egy időben itt is, ott is tapasztalható volt az első szabad parlamentek, első szabad kormányok óvatos magatartása (ezt Lengyelországban „vas-tag vonalnak” nevezték), vagyis a negyvenöt évnyi rossz kommunista kormányzás miatti felelősséget firtató kérdés túlságosan engedékeny kezelése – a jogállamiság védelmére és a kollektív felelősség elvének elkerülésére hivatkozva. Mindezek ellenére is meglepetésként hatott – mindkét országban –, hogy milyen gyorsan és milyen mélységben következett be a politikai-történelmi emlékezetvesztés a választók jelentős részének tudatában, hogy a dicstelen múltú posztkommunista pártok újra, ráadásul kétszer is visszazerezték a hatalmat. A Duna mentén váratlan esemény volt a kezdetben radikálisan antikommunista, liberális parlamenti pártban, a Szabad Demokraták Szövetségében bekövetkezett teljes baloldali fordulat. Ennek következtében a posztkommunisták újra túlsúlyba jutó internacionalista gondolkodása és tevékenysége kiegészült és tovább erősödött a globális – nemzetellenes – kapitalizmus pszeudoliberális törekvéseivel különösen a gazdaságban, a pénzügy területén és a médiahálozatokban. Lengyelországban nem, de Magyarországon elég volt ez ahhoz, hogy megfelelően erős mentális ellenőrzés alá vonják a viszonylag gyenge politikai tudattal és gyenge vallási mentalitással jellemezhető nemzetet, s 2006-ban továbbra is megőrizték – akár hazugsággal és megvesztegetéssel vagyis erkölcsi gyalázzal – a négy évvel korábban megszerzett hatalmat.

Én magam már korán, 1994-ben elfogadhatatlannak tartottam azokat a már említett belső vizsályokat, amelyek a választók által elutasított és parlamenti ellenzék szerepére kárhoztatott Demokrata Fórumban jelentkeztek. Mert be lehet ismerni a vereiséget, lehet veszíteni, de – az általunk képviselt eszme helyességének tudatában – nem eshetünk azonnal egymás torkának, nem pusztíthatjuk egymást kölcsönösen. Ezért írtam 1996. március 15-én a következő levelet a párt vezetésének:

Tisztelt Elnökség, kedves Barátaim!

A Magyar Demokrata Fórum szétesése számomra elfogadhatatlan.

1988-ban léptem be a később párttá alakult Fórumba, amely toleráns, sokszínű párt volt egymást kiegészítő arculataival. A nemzeti eszmét ötvözte a haladás és a demokratikus világrend iránti elkötelezettséggel. A szakadás következtében ez a párt megszűnt létezni, s külön-külön a szétvált részek egyike sem képes pótolni a korábbi teljességet.

Mindez arra készítetett, hogy ezúton közöljem: kilépek a csonka MDF-ből, de nem csatlakozom a Magyar Demokrata Néppárthoz sem. Amennyiben a jövőben újraegyesülnének ezek az erők, amelyek most nem tudtak egymással dűlőre jutni, fel fogom újítani a párttagságomat... Az újraegyesülést mindenekelőtt azok-

ra az értékekre való tekintettel kívánom, amelyeket az MDF az eddigi létével képviselt, és amelyek elveszhetnek...

Választ – 1996. március 30-ai dátummal – az akkori új pártelnöktől kaptam:

Kedves Konrád, kedves Barátom,

bánt, hogy így döntöttél.

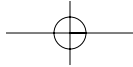
Munkád, figyelmed hiányozni fog. A megbecsülésem változatlan marad.

Köszönt:

Lezsák Sándor

A szakadást nem Lezsák Sándor idézte elő, aki néhány évvel később maga is áldozata lett a Fórum tevékenységében bekövetkezett előnytelen irányváltásnak, s akinek elkötelezettségét és munkáját a mai napig változatlanul magasra értékelem. Évek múltán egyébként akkori (számos más személyével analóg) döntésének másfajta jogosságát is látni lehet a Fidesz példáját véve alapul. Ez a párt négy évig tartó hatalomgyakorlás után 2002-ben vereséget szenvedett, majd 2006-ban mindez megismétlődött. Eltekintve most a vereség okaitól, tény, hogy a Fidesz belső soraiban nem ütötte fel fejét a reményvesztettség, a további lépésekkel kapcsolatos elképzelések konfrontációja, ami ott is az egység szétveréséhez vezethetett volna. A Fidesz tehát nem követte el azokat a kardinális hibákat, amelyek megpecsételték az MDF sorsát, és megállapíthatjuk, hogy most, 2010 elején, az új választások évében, erősebb, mint bármikor korábban volt.

A mostani, új választásokat közvetlenül megelőző időszakot hasonlóan érzem az 1989–1990-eshez. Jelen írásom elején a következőképpen jellemeztem az akkori lengyel helyzetet: „Az ország olyan kétségbeesítő állapotba került, hogy azt tovább már nem lehetett elviselni.” Ezt a benyomásomat most Magyarországra vonatkoztatom, amely az utóbbi nyolc évben az országot irányító pártok és vezetőik hibájából gazdasági és erkölcsi tekintetben oly mélyre süllyedt, mint történelme során talán soha. Közép-Európa élenjáró országából a kelet-közép-európai államok lélegzet után kapkodó sereghajtója lett. Mintha azok, akik ma még kezükben tartják a kormányrudat, megalkotott törvényeikkel és rendeleteikkel nem csupán saját politikai bukásukat készíténék elő, de arra törekednének, hogy tönkretegyék az egész magyar népet, amelynek pedig maguk is tagjai, megsemmisítsék ezt a nagy és eredeti kultúrájú népet mint önálló nemzetet. Hacsak nem állnak a mai magyar vezetők pusztító tettei mögött a lélektelen globális pénzhatalom döntései, amely pénzhatalom célja az, hogy Kelet-Közép-Európa országait gyarmati területeivé tegye. Ennek egyik bizonyítéka volt Simon Perez izraeli elnöknek két évvel ezelőtt (2007 októberében) Tel-Avivban, az ottani Kereskedelmi Irodák Szervezetének éves közgyűlésén elhangzott nyilatkozata, ebben ugyanis éppen ilyen – többek között Magyarországra, Lengyelországra, Romániára vonatkozó – hódító terveket vázolt. Magyarázatot követelő hivatalos tiltakozó jegyzéket az ügyben eddig egyik említett állam sem küldött Izraelbe.

Lengyelország most, ez utóbbi veszély ellenére, európai viszonylatban valamivel az európai átlag fölött áll területi nagyságát, népességét, de politikai-gazdasági fajsúlyát tekintve is. Az Európai Unióban a Franciaország, Németország és Nagy-Britannia által alkotott élboly mögött a második csoportba tartozik Olaszországgal és Spanyolországgal együtt. A Lengyel Köztársaság jelentősége éppen az utóbbi két évtizedben, vagyis a teljes függetlenség időszakában nőtt meg igazán. Az ország önálló kül- és gazdasági-pénzügyi politikája, amely saját nemzete javát tartja szem előtt (gyakran akár Brüsszel szándékaival szemben is) lassan a lengyel átlagpolgár számára is érzékelhető eredményeket kezd felmutatni a világválság ellenére, amelyből egyébként Lengyelország már kilábalóban van. A hatalmat a nemzeti liberális irányultságú Polgári Platform (PO) gyakorolja a Lengyel Parasztpárttal (PSL) közösen, és a parlamenti ellenzékben is meghatározó szerepe van Jarosław Kaczyński kifejezetten nemzeti elkötelezettségű jobbközép Jog és Igazságosság nevű pártjának (PiS), míg a posztkommunista Baloldali Képviselői Klub már csak árnyéka korábbi önmagának (13% a szejmben, 1% a szenátusban). Ezenkívül általánosan elítéli a társadalom – a politikai tevékenység irányát illetően – mindazt, ami kozmopolita szellemű, ami a nemzet és a hagyománytisztelet elleni támadásnak tekinthető. Így van ez függetlenül attól, hogy a gazdaság jelentős része a magánosítást követően Lengyelországban is külföldi nagyvállalatok kezébe került.

Lényegesen nehezebb helyzetben van jelenleg Magyarország, amelyre az utóbbi évek hatalmas gazdasági zuhanása mellett ráadásul még külső veszélyek is leselkednek. Ezért érzem a mai magyar helyzetet olyannak, amilyen a lengyeleké volt húsz évvel ezelőtt. Ugyanakkor olyan érzésem is van – miként húsz éve volt saját hazámat illetően –, hogy ezt az állapotot a nagy remények, az alapvető, az élet talán minden területére kiterjedő politikai változások óhaja is jellemzi. Ezeket az ország számára létfontosságú – a Fidesz által egyébként már bejelentett – változásokat azonban csak közös, össznemzeti erőfeszítéssel lehet végrehajtani. A magyar nép további sorsát, a „lenni vagy nem lenni” kérdését eldöntő történelmi pillanat már kezdetét vette. Tartani fog a tavasszal esedékes országgyűlési választások idején, de tovább is tartania kell, míg az ország föl nem emelkedik, mert nem lehet beletörődni a bekövetkezett hanyatlásba, a helyzet passzív elfogadásába, a tétlenségbe. Ha Petőfi ma élne, ő is azt kiáltaná: „Hí a haza!” Hiszek abban – magyarországi lakosként és állampolgárként, valamint a magyarok barátjaként –, hogy ez az ország az eddigitől eltérő, új, okos politikával és az egész nép közös erőfeszítésével hamar fel tud majd emelkedni, ahogyan Lengyelország tette azt az utóbbi két évtizedben.

Eszmefuttatásom befejezéseként szeretnék még egy fontos megjegyzést tenni. Nem véletlenül vállalkoztam Magyarország és Lengyelország helyzetének összehasonlítására. Az elmúlt évezred történelmi eseményei mind azt mutatják, hogy népeink kölcsönösen számíthatnak egymásra – anélkül, hogy ezt az érényt mások ellen használnák, de közös hangon és közös, kettős érdekek érvényesítéséért tevékenykedve. A magyarországi politikai fordulat után, vagyis nagy valószínűséggel már ez év tavaszától újra realitássá kell válnia ennek az érdekközösségnek. Bárcsak valóban élni tudnánk ezzel a lehetőséggel!

SZENYÁN ERZSÉBET *fordítása*

